

Sygn. akt IV CNP 28/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi strony pozwanej
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku
Sądu Okręgowego w B.
z dnia 14 kwietnia 2011 r.,
w sprawie z powództwa A. Z. i F. A. Z.
przeciwko P. Dystrybucja Spółce Akcyjnej w L.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 12 lutego 2014 r.,

1) stwierdza, że wyrok Sądu Okręgowego w B. z dnia 14 kwietnia 2011 r., sygn. II Ca .../11, w punkcie pierwszym w części zasądzającej kwotę 1 551 (jeden tysiąc pięćset pięćdziesiąt jeden) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 19 listopada 2009 r. jest niezgodny z prawem;

2) zasądza na rzecz skarżącej od powodów kwotę 378 (trzysta siedemdziesiąt osiem) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w B. zasądził na podstawie art. 225 w zw. z art. 224 i art. 230 k.c. na rzecz powodów kwotę 375 zł z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwaną z nieruchomości powodów w zakresie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu odnośnie do linii energetycznej średniego napięcia wraz ze słupami wybudowanej w 1987 r. za okres 10 lat poprzedzających wniesienie powództwa, natomiast oddalił powództwo w części żądanie wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości w zakresie linii energetycznej wybudowanej w 1958 r. uznając, że Skarb Państwa z dniem 1 stycznia 1985 r. nabył służebność w drodze zasiedzenia. Uznał za sprzeczne z treścią art. 321 § 1 k.p.c. wskazanie w toku procesu przez powodów jako zastępczej podstawy powództwa roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie ze służebności, w tym wypadku bowiem doszłoby do zmiany przedmiotowej powództwa pod względem faktycznym i prawnym.

Sąd Okręgowy zmienił ten wyrok w ten sposób, że zasądzoną kwotę podwyższył do kwoty 1 926 zł i należne odsetki ustawowe od kwoty 1 551 zł zasądził od dnia 19 listopada 2009 r. i od kwoty 375 zł od dnia 8 października 2009 r. Wskazał, że wobec deklaratywnego stwierdzenia zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu w zakresie linii energetycznej wybudowanej w 1958 r., roszczenie powodów należy oceniać jako żądanie wynagrodzenia za korzystanie ze służebności, a nie *stricte* jako roszczenie z tytułu bezumownego korzystania zwłaszcza, że sąd nie jest związany podstawą prawną powództwa a okoliczności faktyczne wskazane przez powodów świadczą, że roszczenie faktycznie zmierza do uzyskania tego rodzaju wynagrodzenia. Ponieważ z dniem zasiedzenia poprzednik prawny pozwanej przestał być samoistnym posiadaczem, a stał się podmiotem uprawnionym z tytułu służebności Sąd drugiej instancji, uwagi na datę zasiedzenia, dokonał oceny zasadności powództwa w świetle art. 145 k.c., który był podstawą prawną ustanowienia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu przed datą wejścia w życie art. 305¹ k.c. Biorąc pod uwagę, że ustanowienie służebności następuje co do zasady za wynagrodzeniem przyjął, że właścicielowi nieruchomości obciążonej służebnością

także przysługuje wynagrodzenie, a zatem powodom należy się wynagrodzenie za faktyczne wykorzystanie nieruchomości w granicach odpowiadających służebności. Wysokość wynagrodzenia została ustalona w oparciu o opinię biegłego, którą ocenił jako rzeczową i wyczerpującą.

Pozwana wniosła skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem powyższego wyroku w punkcie I podpunkt 1 w części zasądzającej kwotę 1 551 zł z odsetkami od tej kwoty od dnia 19 listopada 2009 r. do dnia zapłaty zarzucając, że Sąd Okręgowy naruszył przepisy prawa materialnego – art. 292 w zw. z art. 172 i 145 k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie. W konkluzji skarżąca wniosła o stwierdzenie, że wyrok Sądu Okręgowego jest niezgodny z przepisami art. 292 w zw. z art. 172 i 145 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pojęcie orzeczenia niezgodnego z prawem (art. 519 § 1 i 2 k.p.c. oraz art. 424 § 1 i 2 k.p.c.) było przedmiotem wykładni w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego i ukształtował się pogląd, że jest to orzeczenie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętym standardami rozstrzygnięć albo orzeczenie wydane w wyniku rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa, a naruszenie to jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawniczej. Niezgodne z prawem jest orzeczenie krzywdzące stronę, jeżeli do jego wydania doszło w następstwie rażących błędów sądu, spowodowanych błędną wykładnią lub zastosowaniem prawa, które mają oczywisty charakter (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007, nr 1, poz. 17, z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06/OSNC 2007, nr 2, poz. 35, z dnia 4 stycznia 2007 r., V CNP 132/06, Biuletyn SN 2007, nr 4).

Oceniając skargę z tego punktu widzenia, należy uznać jej zasadność.

Wprawdzie skarżący nieprawidłowo skonstruował podstawę skargi podnosząc naruszenie wskazanych przepisów prawa materialnego równolegle przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, mimo że są to dwie różne postaci naruszenia i każda wymaga odrębnego wykazania, ale z treści zarzutu oraz jego uzasadnienia wynika, że pozwana zarzuca błędną wykładnię przytoczonych przepisów kodeksu cywilnego.

Jak należy wnosić z motywów zaskarżonego wyroku, u jego podstaw leży pogląd Sądu Apelacyjnego, że skoro w myśl art. 145 k.c. ustanowienie służebności gruntowej następuje co do zasady za wynagrodzeniem, to również w wypadku obciążenia nieruchomości służebnością odpowiadającą treścią służebności przesytu w wyniku zasiedzenia, właścicielowi przysługuje wynagrodzenie za okres po dacie zasiedzenia.

Pogląd powyższy pozostaje jednak w oderwaniu od celu, charakteru oraz skutków prawnych instytucji zasiedzenia. Podstawę prawną orzeczenia stwierdzającego zasiedzenie służebności odpowiadającej treścią służebności przesytu stanowi art. 172 k.c. stosowany odpowiednio poprzez odesłanie zawarte w art. 292 zd. 2 k.c. Odpowiednie stosowanie oznacza konieczność spełnienia przez posiadacza służebności przesłanek określonych w art. 172 k.c. ale z odpowiednią modyfikacją uwzględniającą specyfikę posiadania służebności i przesłanki nabycia służebności gruntowej określone w art. 292 zd. 1 k.c. Nie podlega natomiast modyfikacji cel, charakter i skutki prawne zasiedzenia. Nabycie prawa własności przez zasiedzenie następuje *ex lege* i jego skutkiem jest wygaśnięcie prawa dotychczasowego właściciela, a w wypadku zasiedzenia służebności odpowiadającej treścią służebności przesytu ograniczenie prawa własności właściciela w granicach objętych służebnością. Dla skutków prawnych zasiedzenia pozostaje bez znaczenia prawny deklaratoryjny charakter orzeczenia o stwierdzeniu zasiedzenia. Aczkolwiek nabycie służebności przez zasiedzenie następuje kosztem uprawnień właściciela nieruchomości obciążonej i stanowi ingerencję w jego prawo własności, to nie oznacza to pozbawienia go uprawnień wynikających z art. 140 k.c. w zakresie korzystania z nieruchomości i rozporządzania nią, a więc skutkiem zasiedzenia nie jest naruszenie istoty prawa własności. Cel i funkcja zasiedzenia polega na uporządkowaniu sytuacji prawnej przez usunięcie długotrwałej niezgodności pomiędzy stanem posiadania a stanem prawnym. Instytucja ta służy zarówno ochronie praw osób innych, niż właściciel nieruchomości jak i zapewnieniu porządku publicznego i jego bezpieczeństwu (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2002 r., II CKN 160/00, z dnia 4 października 2006 r., II CSK 119/06 i z dnia 15 kwietnia 2011 r., III CZP 7/11 – nie publ., wyrok z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 258/12, niepubl., wyrok Trybunału

Konstytucyjnego z dnia 25 maja 1999 r., SK 9/98, OTK – Zbiór Urzędowy z 1999 r., nr 4, poz. 78).

Z przytoczonych względów Trybunał Konstytucyjny w wyroku SK 9/98 uznał art. 292 k.c. za zgodny z art. 64 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniu wyroku wskazał również, że wprowadzie przejście prawa objętego służebnością gruntową ma miejsce w następstwie samoistnego posiadania rzeczy przez okres wymieniony w ustawie i nie jest uzależnione od otrzymania jakiegokolwiek świadczenia przez osobę, której prawo dotychczas przysługiwało, ale za takim rozwiązaniem przemawia konieczność zapewnienia porządku prawnego i stabilizacji stosunków prawnych. Takie też stanowisko prezentuje doktryna i judykatura w odniesieniu do nabycia przez zasiedzenie prawa własności nieruchomości – następuje ono bez jakiegokolwiek ekwiwalentu na rzecz dotychczasowego właściciela nieruchomości. Nie przysługują także takiemu właścicielowi wobec posiadacza, który nabył własność nieruchomości przez zasiedzenie, roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy bez tytułu prawnego, w okresie poprzedzającym dzień zasiedzenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2011 r., III CZP 7/11, OSP z 2012 r., nr 10, poz. 93).

Sąd Apelacyjny zakwalifikował roszczenie powodów jako roszczenie o wynagrodzenie za ustanowienie służebności i jako podstawę prawną wskazał art. 145 § 1 k.c. Pominął jednak, że przepis ten ma zastosowanie w wypadku ustanowienia służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu na podstawie umowy pomiędzy właścicielem nieruchomości obciążonej a przedsiębiorstwem przesyłowym albo na podstawie orzeczenia sądowego w wyniku realizacji przez właściciela roszczenia o ustanowienie służebności. Wynagrodzenie za ustanowienie służebności nie ma charakteru odszkodowawczego, pełni funkcję ceny i powinno stanowić świadczenie ekwiwalentne. Przysługuje za samo ustanowienie służebności i co do zasady jest jednorazowe, a sąd orzeka o nim niezależnie od wniosku właściciela nieruchomości obciążonej. Przepis art. 145 § 1 k.c. w zakresie wynagrodzenia nie dotyczy natomiast nabycia przez posiadacza ograniczonego prawa rzeczowego w postaci służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu przez zasiedzenie.

Przyznanie roszczenia o wynagrodzenie właścicielowi nieruchomości wobec posiadacza, który stał się właścicielem służebności jest sprzeczne z celem zasiedzenia, bowiem nabycie prawa uzależnione jest wyłącznie od spełnienia przesłanek ustawowych, do których nie należy zapłata wynagrodzenia (ekwiwalent) za ograniczenie prawa własności właściciela nieruchomości w zakresie służebności objętej zasiedzeniem. W konsekwencji stwierdzić należy, że właścicielowi nieruchomości, którego prawo własności zostało ograniczone wskutek nabycia przez zasiedzenie służebności odpowiadającej treścią przesytu przez jej posiadacza, nie przysługuje roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie ze służebności za okres po dniu zasiedzenia. Tożsamy pogląd wyraził także Sąd Najwyższy w wyroku II CSK 258/11.

Przytoczony w podstawie skargi zarzut naruszenia art. 292 w zw. z art. 172 k.c. i art. 145 k.c. uzasadnia wniosek o stwierdzenie niezgodności z prawem zaskarżonego wyroku jako wydanego w rezultacie dokonania rażąco błędnej wykładni wskazanych przepisów. Chociaż nie uznaje się za kwalifikowane naruszenie prawa dokonanie przez sąd jednej z możliwych interpretacji przepisów prawa, to oparcie rozstrzygnięcia na wykładni zaprzeczającej istocie ugruntowanej instytucji prawa cywilnego, jaką jest zasiedzenie, stanowi naruszenie wymagane do stwierdzenia niezgodności wyroku z prawem.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 424¹ § 2 k.p.c., o kosztach rozstrzygając zgodnie z art. art. 98 § 1 k.p.c., 108 § 1 k.p.c. oraz § 6 pkt 3 i § 12 ust. 5 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490).